

1932

2007

...en de zee was niet meer.

Spakenburg 75 jaar achter de Afsluitdijk

8

Over botters, wrakken en de toekomst

Pieter de Vos

Stel, u leeft over 500 jaar. Hoe zal Nederland er dan uitzien? Onder water, boven water of onder een laag ijs? Laten we uitgaan van het positieve: boven water dus!

De inpoldering is doorgegaan, volgens een wet uit het jaar 2322. Archeologen zijn onderzoek aan het doen bij een dorpje aan de rand van een voormalig meer. Niet veel anders dan restanten en funderingen komen ze tegen...

Er staat een man op een verhoging waar vroeger de haven lag. Hij kijkt naar de oostkant en ziet de archeologen aan de gang. Langzaam en met veel geduld werken ze de grond weg. Ze treffen een zandlaag aan met eronder een veenlaag. Er

steken verteerde stukken hout en balken uit. Scheepswrakken? Via onderzoek wordt er een datering gegeven: van begin tot halverwege de 20^e eeuw. Wat voor schepen waren dat? Wie voeren ermee en waarvoor?

Spel van de natuur

Ik sta op de oostpier van de haven van Spakenburg. Het is eind oktober 2000. De voorgaande dag zijn de laatste botters van dit jaar binnengelopen, de schepen gaan in winterslaap.

Het weer is bar slecht. Een windkracht 7 tot 8 waait vanuit zuidoostelijke richting over het Nijkerkernauw. Het IJsselmeerwater wordt

Het bun is nog zichtbaar, al was het geen botter

© 2001 De Persgroep, Amsterdam

opgestuwd en de Randmeren stromen leeg. Waar het water terugtrekt komt land tevoorschijn. Een gek verschijnsel. Een ongere plek is het opeens. In de zomer lopen passanten hier van hun vakantie te genieten, nu is er geen levend wezen te zien. Maar het is ook een machtig spel van de natuur. Storm, de wolken die laag en met enorme snelheid over je heen schieten, aan de overkant een kale dijk met een paar windmolens erop. Het waterpeil zakt centimeter na centimeter. Zo is het ook áchter die dijk gegaan: met het zakken van het water kwamen er vele dingen boven. Geschiedkundig belangrijke vliegtuigwrakken uit de Tweede Wereldoorlog, scheepsresten, netten, gebruiksvoorwerpen. Interessant voor archeologen en genoeg om een museum mee te vullen!

Opeens valt mijn blik op het nieuwe stukje 'land' ten oosten van de pier. Nou ja, land? Een zompige bodem met veel rommel erop. Moeilijk te zien wat er ligt, maar ik weet dat er wrakken moeten zijn. Ik trek de stoute laarzen aan, pak mijn fotoestel en stap van de pier af, op zich een rare gewaarwording. De wind is zo sterk dat ik, zodra ik even stilsta in het slijk, wegzak en omzwaai. Het is zwoegen! De wrakken liggen erbij alsof ze

willen zeggen 'ik hoef gelukkig niet meer!' Ik tel er ongeveer 23; in sommige staat zelfs de motor nog - een oude Ford - met drijfriem en al. Bij andere ligt een kop van het zwaard of een roer; bij bijna allen is de bun nog zichtbaar. Maar hoger dan het berghout komt geen enkel wrak.

Hoe het ging...

In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw was de visserij in Spakenburg bijna voorbij. De schepen werden overbodig en lagen te rotten in de haven, sommige zelfs half gezonken. Voor de kachel was het hout ongeschikt, dus werden ze de haven uitgevaren en voorbij de krib van de oostpier tot zinken gebracht. Met name Koninginnedag was een mooie gelegenheid om van de schepen af te komen: je steekt ze gewoon in brand en laat de resten liggen. Net naast de pier ligt een Volendamse kwak, waarop de BU67 was ingevaren. Die kon er ook nog wel bij!

Terug naar het begin van de 20^e eeuw: een oude visser staat op de oostpier en ziet hoe de schepen zich vanaf de Zuiderzee naar de Spakenburgse haven haasten. De vloot komt thuis. Met een goede vangst? Het is 1910, de botters varen af en aan met vis. Bij de afslag gaat de BU 182 de bocht om, de

Trieste restanten van een vissersschip

De BU 182

Nieuwe Haven in, draait de kop en legt aan tussen de ongeveer vijftig andere botters, die al binnen zijn. De netten worden te drogen gehangen, het schip geschrobd en dan naar huis, naar de vrouw en warme koffie. Geen van de mannen weet nog wat er in de toekomst verloren gaat. Voor hen is gewoon weer een week voorbij. Morgen naar de kerk en maandag weer vroeg beginnen.

December 2006

Ik sta wéér op de oostpier en kijk uit over hetzelfde gebied. Behalve een paar markeerboeien voor de vaargeul is er niets te zien. Ik bedenk opeens dat Spakenburg de meeste botters op haar grondgebied heeft: de ene helft boven water en de andere helft eronder. Welke zullen over 500 jaar nog ontdekt worden? Wordt er over 500 jaar nog gezeild?

Een paar oude Spakenburgers weten nog wel wat scheepswrakken te liggen, met nummers en al. Zelfs in 1973 is er nog een botter op 'het kerkhof' terechtgekomen: de BU 15, één van de laatste schepen die hier een rustplaats kreeg. Verderop, richting Nijkerk, liggen er ook nog wat, maar de meeste zijn verdwenen door de zandwinning in dit gebied.

Het grootste deel van de bijgaande foto's is gemaakt in 2000, bij een harde storm, die voor de uitzonderlijke beelden zorgde. Voordat de dijk van Flevoland voor de deur lag, vielen de wrakken veel vaker droog. Het afzinken van slechte botters gebeurde ook al in de tijd dat de visserij nog floreerde en generaties lang hebben ze de zeebodem 'aangekleed'!

Romantisch was de visserij niet, al doet men het vaak wel zo voorkomen. Zeg nou zelf, was vroeger alles beter? De schepen misschien wel, maar het leven niet. Vissers leidden een hard en onvoorspelbaar bestaan. Na de afsluiting van de Zuiderzee moest iedere visser op een andere manier brood op de plank zien te krijgen; de schepen raakten hun nut kwijt en waren niet meer te onderhouden. De nieuwe bestemming die vele botters hebben gekregen, is te danken aan de pleziervaart en dat is mooi, maar ze 'leven' niet meer zoals 75 jaar geleden!

Een nieuwe bestemming: de pleziervaart